

Ks. mgr lic. Krzysztof Giera

STRESZCZENIE rozprawy doktorskiej zatytułowanej:
REWALORYZACJA NIEDZIELI PO SOBORZE WATYKAŃSKIM II
W POLSKIEJ LITERATURZE TEOLOGICZNEJ,
napisanej w Zakładzie Teologii Liturgii na Wydziale Teologicznym
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu
pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Krzysztofa **KONECKIEGO**

Współczesne czasy niosą ze sobą znaczne przemiany zarówno w świecie jak i w kościele. Zmiany te dotyczą różnorodnych form życia ludzkiego, wpływając niestety negatywnie na sferę duchową człowieka. Jest to szczególnie widoczne na płaszczyźnie świętowania dnia Pańskiego, co straciło swoją wartość szczególnie dzisiaj, kiedy to współczesny świat oferuje coraz to nowsze i atrakcyjniejsze propozycje spędzania wolnego czasu, spychając na drugi plan to co duchowe i potrzebne do prawdziwej przyjaźni z Bogiem. Zjawisko świętowania zrodziło się już na samym początku kształtowania się cywilizacji i stanowiło jeden z głównych składników chrześcijańskiej egzystencji. Już od czasów najdawniejszych odnosiło się ono głównie do duchowości, co z kolei pozwalało nawiązać kontakt z rzeczywistością transcendentną, która wykraczała poza to co ludzkie i materialne. Niedziela jest zatem najstarszym i pierwszym dniem świątecznym, który należy tak przedstawić i wpoić w pobożność wiernych, aby stał się również dniem radości i odpoczynku od pracy.

Ramy czasowe, które zostały przyjęte do analizy zagadnienia świętowania niedzieli wynikają ze zmiany koncepcji Kościoła w postrzeganiu dnia Pańskiego, jaka dokonała się po roku 1962, a więc po Soborze Watykańskim II. Przedmiotem zainteresowania stał się więc, ów pierwszy dzień tygodnia przedstawiony w temacie: *Rewaloryzacja niedzieli po Soborze Watykańskim II w polskiej literaturze teologicznej*. Temat dysertacji w swojej treści od razu wskazuje, że źródłem badań będzie posoborowa literatura teologiczna podejmująca tematykę związaną z niedzielą. Człowiek ze swej natury jest istotą świętującą, oznacza to, że nie tylko pracuje, ale również celebruje, odpoczywa i bawi się. Świętowanie jest zatem doświadczeniem wpisanym w życie każdego człowieka, warunkujące jego prawidłowe funkcjonowanie we współczesnym świecie. Określa je pierwszy dzień tygodnia – niedziela, która powinna być świętem wszystkich chrześcijan. Jednak współcześnie żyjący katolicy nie

zawsze chcą świętować, bo nie mają pomysłu w jaki sposób dzień święty uczcić, bądź zapomnieli jak czynił to Kościół do którego przynależeli ich przodkowie. Zachodzi więc potrzeba dokonania rewaloryzacji niedzieli, czyli przywrócenia dawnej wartości dniu Pańskiemu tak, aby współcześnie żyjący ludzie odczuli na nowo sens świętowania mając z tego pożytek doczesny i wieczny. Dlatego też dla pogłębienia przeżywania tego dnia i jego rozumienia trzeba było się zastanowić nad jego genezą i teologią, by następnie odpowiedzieć na konkretne pytania rodzące się podczas pisania niniejszej dysertacji np.: Dlaczego niedziela to: pierwszy dzień tygodnia? Dzień zmartwychwstania Chrystusa? Dzień w którym serce stanowi Eucharystia? i inne.

Celem niniejszej rozprawy jest odkrycie na nowo niedzieli jako dnia prawdziwie poświęconego Bogu. Poszukiwania badawcze idące w tym kierunku przedstawiają najważniejsze formy świętowania Dnia Pańskiego oraz wskazania ich pozytywnych aspektów dla rozwoju życia duchowego chrześcijanina. Wykazują także, że nieustannie rozwijający się postęp cywilizacyjny może mieć również pozytywny wpływ na rozpowszechnianie zróżnicowanych i bogatych wartości niedzieli w dzisiejszym świecie i życiu każdego człowieka. Niestety trzeba wyraźnie stwierdzić, że współczesne społeczeństwo traci szacunek dla niedzieli jako dnia najważniejszego, bo Bogu poświęconego. Wynika to z wielu przyczyn, lecz głównie wiąże się to z utratą poczucia sacrum samego Boga i ze zlaicyzowanym społeczeństwem, które niejednokrotnie chce zastąpić Boga i zająć Jego miejsce. Nie tylko chodzi o to, że niedziela ma być dniem wolnym od pracy i czasem odpoczynku, ale problem jest w świadomości człowieka, który nie potrafi odpoczywać, gdyż wszelkie zaległości dni powszednich chce nadrobić właśnie w niedzielę, a przez to staje się bardziej zmęczonym i niezdolnym do właściwego świętowania. Przyspieszając tempo życia i własnych obowiązków, nerwowo nie nadążając za aspiracjami dobrobytu, goniąc za konsumpcyjnym stylem życia, człowiek początku XXI wieku zdecydowanie zagubił poczucie tej wartości, która jest wyraźnie oddzielona od widzialnej rzeczywistości i przynależna jedynie Bogu samemu. Świętowanie niedzieli przez człowieka ma prowadzić go do jedności i odpoczynku w Bogu samym, który pragnie uświęcić życie każdego chętnego do współpracy z Jego łaską w dziele zbawienia.

Zróżnicowanie podjętych poszukiwań badawczych domagało się użycia kilku metod i zgromadzenia bogatej literatury. W pracy posłużono się metodą opisową: historyczno – kanoniczną w pierwszej części dysertacji oraz metodą analityczną w jej drugiej części. W poszczególnych częściach rozprawy została wykorzystana również metoda syntetyczna, która łączy w całość szczegóły zawartego problemu. Tematyka niedzieli jest stale obecna

w głoszonych przez wybitnych doktorów i teologów Kościoła referatach czy wydawanych przez nich artykułach. Do najbardziej znanych autorów, którzy zajęli się tym powyższym zagadnieniem należą m. in.: ks. K. Konecki, ks. B. Drożdż, ks. Cz. Krakowiak, ks. J. Gręźlikowski, ks. W. Nowak oraz A. Dylus. Bardzo obszernie na temat świętowania niedzieli wypowiadał się papież Jan Paweł II, który zawsze stał na straży uświęcenia dnia należącego do Boga. Dlatego też w swoim dorobku naukowym pozostawił dla dalszych pokoleń bogactwo treści na ten temat, pisząc zwłaszcza List Apostolski – *Dies Domini*.

Odnowiona reforma liturgii po Soborze Watykańskim II wpłynęła również na fakt, iż Magisterium Kościoła podjęło temat świętowania niedzieli żywiej, o czym świadczą liczne listy, encykliki czy adhortacje, które zostały napisane odnośnie w tej kwestii. W swoich poszukiwaniach, mających na celu ukazanie waloryzacji niedzieli po Soborze Watykańskim II, odwołano się do bardzo bogatej literatury, którą tworzą: źródła biblijne, liturgiczne, patrystyczne, dokumenty papieskie oraz dokumenty NUK.

Prezentowana dysertacja doktorska w swojej strukturze składa się z wykazu skrótów, wstępu, czterech rozdziałów podzielonych na paragrafy, zakończenia, bibliografii, aneksów oraz streszczenia w języku polskim i angielskim. W sumie 239 stron. W celu szczegółowej interpretacji tematu rewaloryzacji niedzieli, w pierwszym rozdziale pracy zatytułowanej: *Niedziela w historii zbawienia*, dokonano historiozbawczego spojrzenia na niedzielę. W oparciu o przekaz biblijny przedstawiona została teologia niedzieli, jej zapowiedź w Starym Testamencie z omówieniem genezy szabatu, formami jego świętowania, a także ukazanie wpływu jaki ten szabatowy dzień wywarł na ukształtowanie się niedzieli chrześcijańskiej. Wyciągnięte wnioski pozwoliły na to, by w dalszej części pracy wskazać na znaczenie pierwszego dnia tygodnia w kontekście Nowego Testamentu i przedstawić trzy aspekty jego świętowania, a mianowicie: jako dzieła nowego stworzenia, zmartwychwstania Jezusa Chrystusa oraz szczególnego czasu poświęconego działaniu Ducha Świętego. Z treści staro i nowo testamentowych wynika, że jest to najstarsze i fundamentalne święto Kościoła, a jego uzasadnienie sięga do faktu zmartwychwstania Syna Bożego, co wyraża się w centrum celebracji każdej Eucharystii i kształtuje *nowe stworzenie* – człowieka, który chce przy pomocy Ducha Świętego świętować Boży dzień. Owo uświęcenie jako dzieło Boga Ojca, Syna Bożego oraz Ducha Świętego sprawia, że życie człowieka jak również wspólnoty osób, staje się wypełnieniem woli Ojca w przestrzeganiu i zachowywaniu Jego przykazań. Angażując się w chrystologiczne przeżywanie niedzieli, chrześcijanie najpierw uświęcają siebie, swoją rodzinę jak i Kościół, który tworzą, a przez to oddają cześć Bogu. Dzięki głównym treściom teologicznym przedstawionym zwłaszcza w oparciu o posoborowe

dokumenty Magisterium Kościoła i źródła patrystyczne, w końcowej części pierwszego rozdziału przybliżony został sens i prawdziwa wartość świętowania niedzieli nie tylko jako obowiązek chrześcijanina, ale jako dar odpoczynku z Bogiem i w Bogu samym, bo jak mówił święty Augustyn: *Niespokojne jest serce człowieka, dopóki nie spocznie w Bogu*.

Świętowanie niedzieli jest więc zadaniem człowieka i wiąże się z jego inicjatywą i wysiłkiem. Nie polega ono na bierności czy na lenistwie. Uroczyste uczczenie tego świętego dnia jest odpowiedzią na uprzednie obdarowujące działanie Boga. W jaki więc sposób świętowanie niedzieli ma wpływ na uświęcenie życia Kościoła, rodziny czy człowieka jako jednostki? Czym powinna być niedziela dla współczesnych chrześcijan? Odpowiedzi na powyższe pytania zostały zawarte w drugim rozdziale pracy zatytułowanym: *Świętowanie niedzieli uświęceniem życia chrześcijańskiego*, w którym zwrócono uwagę na formy świętowania niedzieli, pozwalające współczesnemu człowiekowi na prawdziwe uświęcenie tego dnia, a co za tym idzie siebie samego, rodziny i środowiska, w którym żyje, a także wspólnoty Kościoła, do której przynależy. Niedzielna Eucharystia, Liturgia Godzin, lektura Pisma Świętego, wspólna modlitwa, spędzanie czasu w gronie najbliższych tworzą podstawę w godnym przeżywaniu niedzieli co przyczynia się do uczynienia jej autentycznie świętym. Uczestnictwo w liturgii Mszy świętej zaproszonych wszystkich członków Kościoła, stanowi punkt kulminacyjny świętowania każdej niedzieli. Jest to radosny i wyjątkowy czas spotkania dwóch serc: Boga i człowieka, podczas którego ma dokonać się uświęcenie człowieka upodabniającego go do samego Chrystusa zmartwychwstałego, który *wyjaśnia nam Pisma i łamie dla nas chleb*. Msza święta jednak nie wyczerpuje obowiązku świętowania niedzieli. Włączenie do świętowania pierwszego dnia tygodnia modlitwy Liturgii Godzin stanowi *wdzięczną i czynną pamięć o zbawczych dziełach Boga*¹. Zamierzeniem odnowy liturgii po Soborze Watykańskim II było nadać Liturgii Godzin rangę modlitwy wspólnoty, która zgromadzona na modlitwie obrazuje prawdziwy Kościół, który wielbi z Jezusem Ojca. Tymczasem dzisiejsza wspólnota Kościoła jest daleko od realizacji owego postulatu soborowego. Jak zauważa ks. Konecki w dalszym ciągu w powszechnej świadomości ludzkiej dominuje przekonanie, iż Liturgia Godzin jest modlitwą duchowieństwa². Należy więc przypomnieć o jej wartości szczególnie w dzisiejszych czasach, kiedy tak trudno o wspólną modlitwę, zwłaszcza w dzień Pański. Wszystko to ma na celu odkrycie prawdziwych wartości tego szczególnego czasu, który zawiera się w swojej chrystologii, pneumatologii, a zwłaszcza w humanizmie, przedstawiającym ludzi jako współuczestników misji zbawczej Chrystusa.

---

¹ DD 52.

² K. Konecki, *Liturgia w duszpasterstwie – ciągle niespełnionym postulatem*, AK 121 (1993), s. 221.

Owy humanizm ma prowadzić do wzajemnego dialogu w celu zbudowania prawdziwej komunii w rodzinie, opartej najpierw na modlitwie, a więc osobistej zażyłości człowieka z Bogiem jawiącej się na łamach kart Pisma świętego. Świętowanie więc dokonuje się we wspólnocie ze Zmartwychwstałym Panem w społeczności Kościoła żywego, lokalnego, a także domowego. Zachowując owo religijne jak i ogólnoludzkie prawo do odpoczynku, chrześcijanie uświęcają się w sposób godny prawdziwych uczniów Chrystusa

Drugą część dysertacji rozpoczyna rozdział III zatytułowany: *Niedziela w dobie globalizacji*. Przedstawia on z jednej strony rzeczywistą sytuację współczesnego chrześcijanina, który dzięki globalizacji czerpie zarówno wiele korzyści w rozwijającym się wciąż postępie technicznym (telefony, komórkowe, media, Internet), a z drugiej strony zatracą wartość świętowania dnia Pańskiego przez hołdowanie czasu takim zjawiskom jak: konsumpcjonizm, makdonaldyzacja, multikulturowość, praca podejmowana w dzień święty czy nadmierne korzystanie z dostępnych środków społecznego przekazu (internet, telewizja, kolorowe pisma i magazyny, itd.). Należy przy tym podkreślić, że współczesny człowiek, często katolik żyjący w *globalnej wiosce* jest częścią społeczeństwa świeckiego, zlaicyzowanego i zmateralizowanego, które przeżywa kryzys wiary. Często pozbawiony relacji do Boga szuka nowych form spędzania niedzieli, które nie są poświęcone Bogu, ani tym bardziej wzmocnieniu relacji z Nim. W wyniku takiej sytuacji tworzy się społeczeństwo hołdujące materializmowi, które będzie preferowało właściwe sobie formy spędzania wolnego czasu, często związane z konsumpcją dóbr materialnych: kupowaniem towarów, wyjściem do barów i restauracji, zorganizowaniem zabawy w wesołym miasteczku, wizytą w supermarkecie czy w McDonald's. Człowiek poddający się takiej rozrywce pozbawia się możliwości skupienia, wejścia w siebie i spotkania z Bogiem. Owy globalizm wpływa na stopniowy zanik umiejętności świętowania niedzieli, zatracą jej bogactwo, zaś modlitwę i Mszę świętą zamienia na rytuał weekendowych wyjazdów, spotkań czy siedzenia przed telewizorem bądź komputerem. Przyszłości świata nie zapewni konsumpcjonizm i nieumiejętne korzystanie ze współczesnych zdobyczy techniki, ale chrześcijanie, którzy będą chcieli *mieć* tylko tyle i tylko po to, aby *być*, którym działanie i materializm nie przysłonią prawdziwego sensu świętowania niedzieli i życia w Bogu. Należy więc nadal walczyć o przywrócenie jej godności i o to, aby nie dopuścić do sytuacji, iż człowiek przestanie całkowicie świętować i odpoczywać. Dlatego potrzeba ochronić, to co święte, należne Bogu, służące dobru i rozwojowi człowieka na każdej płaszczyźnie jego życia. W tym też celu została przedstawiona tematyka ochrony konstytucjonalnej i prawnej dnia

Pańskiego oraz jego wartość dla współczesnej cywilizacji, gdyż tu nie chodzi tylko o uświęcenie czasu, ale przede wszystkim o uświęcenie człowieka.

Zagrożenia dla niedzieli rodzą konkretny postulat nowej ewangelizacji Dnia Pańskiego. Wyzwania związane z nową ewangelizacją niedzieli zostały przedstawione w czwartym rozdziale dysertacji zatytułowanej: *Postulat nowej ewangelizacji niedzieli*. Przed całym Kościołem jak zauważa ks. Konecki, staje zadanie, aby w praktycznej działalności pasterskiej ukazać na nowo pierwotne chrześcijańskie znaczenie dnia Pańskiego, tak aby wraz z liturgią Eucharystii w jej centrum, stała się prawdziwym źródłem, a zarazem szczytem całego życia chrześcijańskiego³. Ma tego doświadczać nie tylko człowiek jako indywidualna jednostka, ale również wspólnoty domowe - rodzina, zgromadzenie Kościoła, a w efekcie tego całe społeczeństwo polskie.

Konkretny kształt niedzieli w rodzinie będzie zależał od wielu czynników. Dowartościowanie niedzieli powinno nastąpić przez wychowanie dzieci w wierze katolickiej, zwłaszcza przez ożywienie życia sakramentalnego w rodzinie, a także przez inne pozasakramentalne formy uświęcenia niedzieli prowadzące do pełniejszego zjednoczenia rodziny z Bogiem takie jak np.: szkolna czy parafialna katecheza. Jedno z często występujących pytań, które stawiają sobie duszpasterze i katecheci dotyczy przyczyn niskiej frekwencji dzieci i młodzieży na niedzielnej Mszy świętej. Niektórzy nawet pytają wprost – po co katecheza, jeśli nie prowadzi ona do udziału we Mszy świętej? Udział dzieci i młodzieży w niedzielnej Eucharystii w dużym stopniu zależy przede wszystkim od dobrego przykładu ich rodziców i religijnej atmosfery w domu rodzinnym. Katecheza spełnia jedynie funkcję pomocniczą i formacyjną, przygotowuje również do świadomego i czynnego udziału w liturgii, wyjaśniając sens i treść obrzędów, znaków, symboli i modlitw liturgicznych, a także ukazuje znaczenie liturgii dla życia chrześcijańskiego⁴. Zaleca się więc, odpowiednią katechezę o Eucharystii i o niedzieli, aby przez nią podać całemu ludowi Bożemu, a zwłaszcza rodzinom, teologiczną motywację uczestnictwa w niedzielnej Mszy świętej. Przed duszpasterstwem stoi trudne zadanie wprowadzenia nowoczesnych form w tym temacie.

Nowa ewangelizacja ma więc na celu *zachęcić* współczesne społeczeństwo do wyznawania, a przede wszystkim praktykowania życia według Ewangelii Chrystusowej, a co za tym idzie obchodzić dzień Pański godnie i uroczyście. Poprzez środki społecznego przekazu, zwłaszcza radia, telewizji, prasy oraz Internetu powinna dokonywać się pozytywna

---

³ *Pamiętaj, abyś dzień święty święcił*, s. 7.

⁴ Cz. Krakowiak, *Niedzielna msza święta a katecheza dzieci i młodzieży* (w:) „Wiadomości Archidiecezji Lubelskiej” nr 12/9 (1992), s. 404.

i chrześcijańska promocja niedzieli. Katolickie media w tym zakresie: Radia Maryja, Telewizja Trwam czy lokalne katolickie stacje nadawcze, pełnią istotną i potrzebną rolę służebną w głoszeniu postulatów nowej ewangelizacji odnośnie świętowania dnia Pańskiego. Aby zapewnić jej skuteczność nie wystarczy podjąć tylko odpowiednie akcje ogólnopolskie w postaci reklam bądź atrakcyjnych haseł. Należy zaangażować w to całe rodziny, parafie, identyfikować się nie tylko z tymi, którzy z czcią i szacunkiem odnoszą się do świętowania niedzieli, ale przede wszystkim wyjść na zewnątrz do tych, dla których owe prawdy są obce. Dlatego niezbędne jest uruchomienie energii całego Kościoła. Nowa ewangelizacja nie może być prowadzona wyłącznie przez duchownych. Powiedzie się tylko wówczas, gdy zaangażują się w nią świeccy, którzy stanowią wspólnotę wiary Kościoła powołani do tej misji. Będzie to widoczne na przykładzie różnego rodzaju spotkań formacyjnych organizowanych przez wspólnoty katolickie tj: , Domowy Kościół, Ruch Światło – Życie, Krąg Biblijny, Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży czy Akcją Katolicką, jak również świadectw, katechez czy rekolekcji organizowanych przez lokalne duszpasterstwa. Dlatego też ważną rolę w rewaloryzacji niedzieli odgrywa Ruch Społecznego Świętowania Niedzieli, który w swoim formacyjnym programie stale przypomina o ważności tego dnia podejmując różnorodne akcje (konferencje, marsze, spotkania, happeningi, itd.) i sprawia, że nowa ewangelizacja niedzieli staje się dziś niezbędnym elementem w kształtowaniu ludzkich sumień. Ewangelizować ludzi, to dawać im nowe życie, wprowadzać ich w prawdziwą relację z Bogiem dzięki wierze w Niego i w prawdy, które On objawia. Dlatego trzeba tu wziąć pod uwagę głównie aspekt praktyczny i dawać świadectwo bycia wiernym uczniem Chrystusa, który prawdziwie świętuje Dzień Pański.

Podsumowując powyższe rozważania należy stwierdzić, iż nie można pozwolić, aby niedziela zniknęła ze świadomości i życia współczesnych ludzi. Aby jednak tak się stało, to chrześcijanin w swojej wolności, którą go Bóg obdarzył, nie może zwalniać się z wysiłku podejmowanego dla Niego. Chodzi o jasną odpowiedź człowieka wiary na miłość Boga, która polega na zaangażowaniu jego serca, duszy, myśli, sił i woli, po prostu całego siebie. Potrzeba jest zdecydowanej obrony i ochrony wartości niedzieli oraz nieustannego świadectwa wobec tych, którym dzień święty przeszkadza. Niedziela to Zmartwychwstały Chrystus, który żyje i działa w człowieku. Jeśli człowiek zatraci prawdziwą wartość niedzieli, tym samym zatraci siebie i swoje człowieczeństwo.

SŁOWA KLUCZOWE: niedziela, świętowanie, Zmartwychwstały Jezus, uświęcenie człowieka, odpoczynek, globalizacja, ochrona niedzieli.